

Con cò mà đi ăn đêm

GS Trần Văn Chi

Phải giữ tấm lòng cho trong sạch

Quốc Văn Giáo Khoa Thư (QVGKT) lớp Dự Bị bài số 39 là bài học thuộc lòng Bài ca dao: "Con cò mà đi ăn đêm". Xin trích:

"Con cò mà đi ăn đêm
Đậu phải canh mềm lộn cổ xuống ao
Ông ơi ông vớt tôi nao !
Tôi có lòng nào, ông hãy xáo măng.
Có xáo thì xáo nước trong
Đừng xáo nước đục đau lòng cò con".

Bài học thuộc lòng, mà "thuở còn thơ", hai buổi đến trường . . tuổi trẻ của học trò chúng tôi thường ê a, vì đây là bài ca dao, thể lục bát, dễ thuộc, dễ nhớ.

Năm mươi năm, nay đọc bài xem như mới ngày nào, đầu còn hớt tóc móng ngựa (, mang cái cặp đệm (2) tung tăng đến trường làng, xa trên 5 cây số. Tuổi của chúng tôi mà có được "ba chữ" bỏ trong bụng, đọc được truyện Phạm Công Cúc Hoa, Thạch Sach Chém Chàng, hoặc viết được tờ đơn xin phép làng cho đám giỗ (3) là quý hơn vàng. Thuở nhỏ thích lật sách để coi hình, nhiều khi thích hơn là đọc nữa.

Trong bộ QVGHT, mỗi bài đều có một cái hình minh họa cho nội dung bài học. Hình trong QVGKT vẽ đơn giản, chơn phương, in theo kiểu tranh khắc trên gỗ . (Nay thì kỹ thuật in đã qua thời kỳ Typo, chữ đúc bằng chì, hình làm bằng cliché đến thời in kỹ thuật offset hiện đại bốn màu). Họa sĩ vẽ hình con cò đậu trên cành tre, cành mềm như sắp gãy, vẽ ủ rũ như sắp rớt xuống ao, mặt nước ao êm đêm cảnh đêm tối vào mùa thu thâm nào...

Hình ảnh và sáu câu thơ lục bát nhìn và đọc lại mới thấy thương cho thân phận con cò. Con cò trong mắt của người mình, theo dân giả, hay theo thi nhân . . . là hình ảnh người mẹ VN . Thân cò lận lộn là hiện thân người mẹ quê tần tảo một nắng hai sương vất vả đêm ngày để nuôi con . . .

Hình ảnh người mẹ VN càng tuyệt diệu biết bao khi chúng ta đang sống ở Hải Ngoại, tại đây ta biết được thế nào là người mẹ Hoa Kỳ , người mẹ Mỹ Tây Cơ hay người mẹ Tây mẹ Đức ở bên trời Âu. Quả thật bà mẹ VN của chúng ta tuyệt vời và nói như thể không có gì là cường điệu cả.

Ta hãy đọc lời của tác giả trong QVGKT phần đại ý sau đây -- Xin trích : " Bài này mượn chuyện con cò mà ngụ ý luân lý rất cao. Con cò sa xuống nước, người ta bắt được sắp đem làm thịt, mà nó vẫn xin nấu bằng nước trong, để cho chết cũng được trong sạch. Cũng như người ta nghèo khó đi làm ăn lỡ sa cơ thất thế, bị phải tai nạn, nhưng bao giờ cũng giữ lấy tấm lòng trong sạch, không làm gì ô uế ". Hết trích.

Con cò, người mẹ luôn luôn sống vì đàn con và chết cũng vì đàn con :

"Có xáo thì xáo nước trong,
Đừng xáo nước đục đau lòng cò con."

Bài luân lý, ẩn dụ qua hình ảnh con cò, QVGKT dạy cho học trò bài học có giá trị muôn đời. Ở chúng ta, mỗi người một hoàn cảnh, một vị trí trong xã hội, mỗi người ai cũng có hình ảnh người mẹ mà mình trân quý :

Mẹ của Thầy Tử Lộ, mẹ của vua Tự Đức, bà mẹ quê trong tác phẩm của Phạm Duy, bà mẹ của Y Vân trong bài Lòng Mẹ, dù mẹ của bạn hay mẹ của tôi tất cả như nhau nào có phân biệt mẹ của vua, mẹ của quan, mẹ giàu me.. nghèo...

Thuở nhỏ, cuối tháng, cuối tam cá nguyệt hay cuối năm tôi đem sổ học bạ hay sổ điểm, sổ danh dự về cho mẹ

tôi ký, mẹ tôi ký quần què có lúc ký chữ thập... Mẹ
tôi là như thế nhưng thương con vô bến bờ lo cho con đến khi chết. Nhớ lại, sau này tôi đã thành danh, đi xe
hơi có người lái, nhà ở có người hầu nhưng tôi vẫn thích được mẹ tôi nấu cho tôi ăn, thích ngủ với mẹ mỗi khi
về quê !!!

Người mẹ VN chúng ta ai ai và lúc nào cũng muốn "giữ tấm lòng trong sạch " và đó là bài học sống mà tôi áp
ủ, mang theo trên bước đường lưu lạc. Nay thì mẹ đã qua đời, ở tuổi 92, tuổi thượng thọ...
Ngày lễ tang mẹ trên bàn thờ tôi chưng cặp đèn cây nhỏ để mừng cho mẹ đã thượng thọ.. Tôi nói lời "mừng
vĩnh biệt" trước lúc di quan, trước hăng trăm thân quyến bạn bè và gia đình mà nước mắt ràng rụa, nghẹn ngào .
..

Đọc lại bài con cò mà đi ăn đêm với ý nghĩ luân lý, lời dạy của mẹ phải giữ lấy tấm lòng cho trong sạch như
tưởng nhớ đến mẹ tôi và mẹ của những người không may không còn mẹ..

Nhân mùa Vu Lan đọc lại QVGKT, hình ảnh con cò gợi tôi nhớ mẹ biết dường nào
Mừng cho ai còn mẹ Và xin chia sẻ nỗi đau những ai mất mẹ..

Hãy vì mẹ mà mỗi người chúng ta phải giữ tấm lòng cho trong sạch.
Mùa Vu Lan nơi xứ người.

Ghi chú:

- (Hót tóc ngắn, gần như cạo trọc phía trước cao hơn phía sau giống như hình cái móng ngựa.
- (2) Cặp học trò xưa dùng đựng sách vở để ôm đi học, giống như cặp da ngày nay nhưng làm bằng cỏ đẽm chỉ
có ở miền Nam, loại đẽm dùng để đan nóp.
- (3) Thời xưa ở trong làng muốn làm đám giỗ phải làm đơn xin phép.